

MIGUEL DE UNAMUNO

SİS

Çeviri: BEHÇET NECATİGİL

MIGUEL DE UNAMUNO

SÍ

Niebla, Miguel de Unamuno

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: MEB Yayınları, 1948

Can Yayınları'nda 1. basım: 2016

2. basım: Ekim 2017, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Düzeltili: Aylin Samancı, Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 12584

ISBN 978-975-07-3196-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750731969

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

MIGUEL DE UNAMUNO

SİS

ROMAN

Çeviri

Behçet Necatigil

♥can

Miguel de Unamuno'nun Can Yayınları'ndaki diğerk kitabı:

Yaman Adam, 2016

MIGUEL DE UNAMUNO, (29 Eylül 1864, Bilbao-31 Aralık 1936, Salamanca) İspanyol düşünür, yazar. 98 kuşağının önde gelen temsilcilerinden Unamuno roman, deneme, oyun ve şiir türünde eserler vermiştir. Hem monarşiye hem de faşizme karşı durmuştur. Salamanca Üniversitesi'nde üç kez rektörlük görevine getirilmiştir. Diktatör Franco tarafından rektörlükten uzaklaştırıldığı 1936 senesinin son gününde ev hapsinde ölmüştür.

BEHÇET NECATİGİL, 1916'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra 1940-1972 yılları arasında öğretmenlik yaptı. Şiirde kırk yılını, doğumundan ölümüne, orta halli bir vatandaşın birey olarak başından geçecek durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde, gerçek ve hayal yaşantılarını iletmeye harcadı. Çağdaş Türk edebiyatının en seçkin şairlerinden biri olan Necatigil'in 1945'ten başlayarak yayımlanan şiir kitapları arasında *Eski Toprak*, 1957 *Yeditepe Şiir Armağanı'na*; *Yaz Dönemi*, 1964 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'ne değer görüldü. Radyo oyunları da yazan Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* ile *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*'nü hazırladı. Almandan çeviriler yaptı; sekizi Knut Hamsun'dan olmak üzere otuz yakın kitap çevirdi. 1979'da İstanbul'da öldü. Ailesi tarafından konulan Necatigil Şiir Ödülü, 1980'den bu yana kesintisiz olarak veriliyor.

Miguel de Unamuno

Yirminci yüzyıl Avrupa fikir hayatının en büyük temsilcilerinden biri olan İspanyol şair ve yazarı Miguel de Unamuno 29 Eylül 1864'te Bilbao'da doğdu, 1880-1884 yıllarında Madrid'de felsefe ve edebiyat öğrenimi yaptı, 1891'de Salamanca Üniversitesi'ne Yunan-Latin Edebiyatı profesörü oldu, 1901-1914 yıllarında aynı üniversitenin rektörlüğü görevinde de çalıştı. Diktatör Primo de Rivera'nın hükümet darbesi sırasında (1923) siyasi mücadeleye atılarak diktatöre karşı çıktığı için profesörlüğünden uzaklaştırılıp tutuklandı, 1924'te altmış yaşındaydı, Kuzeybatı Afrika kıyılarına yakın Kanarya Takımadaları'ndan Fuerteventura'ya sürüldü. 1925'te Paris'te yayımlanan *De Fuerteventura* isimli eserinin Avrupa fikir dünyasında geniş yankılar yaratması; bir yandan İtalyan yazar Gabriele D'Annunzio (1863-1938) ile Fransız yazar Romain Rolland'ın (1866-1945) protestoları, bir yandan da Fransa'nın aracılığı sonucu, serbest bırakıldı. Bir yelkenli onu bu taşlık adadan kurtarıp Fransa'ya getirdi. Unamuno önce Paris'te, sonra Hendaye'de oturdu; bu Güney Fransa şehrinde, bakışları yurdunun dağlarına çevrili, diktatörün düşmesini bekledi; 1930'da beklediği gerçekleşince, yurdunun çağrısına uyarak İspanya'ya döndü. Sevgili şehirleri Bilbao ve Salamanca'da şenliklerle karşılandı. 1931-1934 yıllarında gene Salamanca Üniversitesi'nde İspanyol Dili Tarihi profesörlüğü ve 1936'ya kadar da yeniden rektörlük yaptı. 31 Aralık 1936'da yetmiş iki yaşında Salamanca'da öldü.

Unamuno şiir, deneme, hikâye, roman ve oyun türlerinde

eser vermiş, kuvvetli bir sanatçısıdır. Avrupa fikir çevrelerinde gerçek değeri siyasi mahkûmiyetinin uyandırdığı meraktan sonra anlaşılan, yurdunu modern Avrupa'ya bağlamış bir fikir adamı olduğu için büyük önemi olan Unamuno; fikir cephesini özellikle *Vida de Don Quijote y Sancho* (Don Quijote ile Sancho Hayatı, 1905), *Del sentimiento trágico de la vida* (Hayatın Uyandırdığı Facia Duygusu, 1913), *Ensayos* (1916-1918, 7 Cilt), *La agonía del Cristianismo* (1925) isimli eserlerinde gösterir. Şiir ve hikâye kitaplarıyla romanları arasında *Poesias* (1907), *Niebla* (Sis, 1914), *Abel Sánchez* (1917), *Tres novelas Ejemplares y un prologo* (Örnek Olacak Üç Hikâye, 1920), *La tía Tula* (Tula Teyze, 1921), *El espejo de la muerte* (Ölümün Aynası, 1913) isimleri sık sık geçer. İspanya ve Güney Amerika sahnelerinde büyük başarı kazanmış dramları arasında *Óteki Adam*, *Tulio Montalban*, *Raquel* isimli üç tanesi en güçlü oyunları olarak gösteriliyor.

İnsan gerçeğinin ve hayatın, özüne erişilemeyen, çözülemeyen birer muamma olduğu düşüncesi Unamuno'yu gerçeğin çeşitli yönlerini araştıran bir yazar olmaya götürmüştür. Onun donmuş katı programlara, kesin biçimlendirmelere karşı çıkışı bu yüzdendir. Son çözümü bularak tam tatminlere erişmekteki imkânsızlık, trajik bir duygu yaratır insanda: hayatın uyandırdığı facia duygusu. İnsanın kaderi, hayatın anlamı ve ruhun ölümsüzlüğüdür Unamuno'yu en çok düşündüren sorunlar. Nerden geliyor, nereye gidiyorum? Yürüdüğüm yol beni hangi gayelere, hangi kıyılara iletiyor? Nedir hayatın anlamı? Unamuno bu gibi soruların cevabını arar. Kişioğlunun trajedisini, onun ölümsüzlüğe karşı duyduğu korkunç açlıkta, bütün kısıtlama ve sınırları aşma eğiliminde, sonsuz hayata özlem ve kaçınılmaz ölümden görür. Bunun için kötümser ve biryci sanata bağlanır.

Şair Garcia Lorca'nın, yurttaşı Unamuno'yu "ilk İspanyol" diye nitelemesi de, yazarın, sayısı pek çok eserinde İspanyol insanının psikolojisi ve karakterini ustalıkla belirlemesinden geliyor.

Behçet Necatigil

I

Evinin kapısından dışarı çıktı, sağ kolunu uzattı Augusto; avucu yere doğru, parmaklarını açtı ve gözleri gökyüzüne çevrili, bir heykeli andıran bu muhteşem pozda, bir an durdu. Çevresini kuşatan dünyaya sahip falan olmak değildi niyeti; hayır, sadece yağmurun yağıp yağmadığını öğrenmek istiyordu. İnce ince çiseleyen yağmurun serinliğini elinin üstünde hissedince alnını kırıştırdı. Onu rahatsız eden şey, bu ince yağmurdan çok, şu sıkıntılı durumdu: şemsiyesini açmak zorunluluğu... Kılıfına öyle zarif, öyle şık, öyle ustalıklarla sarılıydı ki şemsiye! Kapalı bir şemsiye ne kadar zarif ve hoşsa açık bir şemsiye o kadar kaba ve çirkindir.

“Eşyaları kullanmak, kullanmaya mecbur olmak ne fena!” diye düşündü Augusto. “Kullanmak onları harap ediyor, evet hatta bütün güzelliklerini bozuyor. Eşyaların asıl görevi seyredilmektir. Yenmeden önce ne kadar güzeldir bir portakal. İlerde, cennette değişecek bu düzen: Yapacağımız tek işin Tanrı’yı temaşa etmek ve her şeyi Tanrı kavramıyla görmek olduğu, daha doğrusu o mertebeye erişildiği vakit değişecek hepsi. Burada, bu sefil hayatta tek kaygımız Tanrı’yı kullanmak. Bizi bütün bu kötülüklerden koruması için Tanrı’yı bir şemsiye gibi açmaya kalkışmak küstahlık doğrusu!”

Bu monologdan sonra pantolonunun paçalarını kıvrım için eğildi. Sonunda şemsiyesini açtı, bir an kararsız, durdu öylece. “Peki, şimdi ne tarafa gideyim? Sağa mı yoksa daha iyisi sola mı?” diye düşündü. Çünkü hayatın içinde uzun bir geziye değil, şöylece bir gezintiye çıkmıştı Augusto. “Beklerim, bir köpek geçsin hele!” diye düşündü. “Köpek ne yana giderse ben de o tarafa giderim.”

O anda caddede bir köpek değil de genç ve hoş bir kadın belirdi ve Augusto, kadının bakışlarına vurulmuş, hem de manyetizma edilmiş gibi elinde olmadan, hemen kadının peşinden gitmeye koyuldu.

Cadde boyunca peşinden gitti, sonra bir ikinci, derken bir başka cadde.

“Şu sokak çocuğuna bak!” diyordu içinden –bir düşünceye değil de kendi kendisiyle bir konuşmaya dalmıştı çünkü– “Yerde yüzükoyun ne yapıyor böyle? Bir karınca bakıyor anlaşılın. Karınca! Bak hele, hayvanların en ikiyezlülerinden biridir karınca. Gezmedir bütün işi; bir de bize çalıştığını yutturmaya kalkar. Tıpkı koşar gibi yürüyen ve rastladığı herkesi dirseğiyle kakışlayan şu aylak adam gibi; bu herifin işsiz güçsüz olduğuna eminim. Hem ne işi olabilir, sorarım, ne işi olabilir? Dalgacının biridir, aylağın biri; evet, bir aylak, tıpkı... Ne münasebet! Aylak değilim ki ben! Hayal gücüm bir an durup dinlenmez. Aylaklar, çalıştıklarını öne süren, ama sadece düşüncelerini uyuşturup boğan kimselerdir. Mesela şu salak çikolatacıcıyı ele alalım: Görsünler diye vitrinin gerisine yayılmış, millet görsün diye, işini sermiş ortaya; aylak değil de ne bu? Fakat bize ne canım; çalışsın çalışmasın bize ne? Çalışmak, uğraşmak! Riyadır olup olacağı! Şu zavallı kötürüm, ne zorlukla sürüklüyor kendini. Emek dediğin budur işte... Ama benim bildiğim ne, onun emeği hakkında? Pardon, bey kardeşim! –yüksek sesle söylemişti– Kardeşim dedim! Nede kardeş? Kötürümlükte mi? Hepimiz

Âdem'in oğullarıymışız. Ya şu, şu Joachim, o da mı Âdem oğlu? Adiyö, Joachim! İşte gel de kurtul, gürültü ve toz saçarak otomobil geliyor. Bu şekilde bütün mesafeleri yok etmekle ne geçer elimize? Bu durmadan yol alma tutkusunu *topophobia*'dan¹ doğuyor, *philotopi*'den² değil! Çok gezen, vardığı yeri aramış olan değil, ayrıldığı yerden kaçandır daha çok. Yolculuk... Gezi... Bu şemsiye dediğin de, ne can sıkıcı bir makine!.. Dur! O da ne?"

Kendisini gözleriyle manyetize edip peşinden sürükleyen genç, tatlı kadının girdiği evin kapısı önünde durdu Augusto. Buraya onu takip ederek gelmiş olduğunu o anda fark etti. Kapıcı kadın, o ufacık ve alaycı gözleriyle Augusto'ya bakıyor ve bu bakış, Augusto'ya ne yapması gerektiğini telkin ediyordu. "Bu dişi Kerberos³!" dedi kendi kendine. "Peşine takıldığım hanımın adını, kimliğini sorayım diye bekliyor; sormam gerek anlaşılan. Başka türlü davranmak, işin fiyakasını bozmak olur; sorunca da, hayır, imkânsız. Her teşebbüs, sonuna kadar götürülmeli. Bitmemiş, yarım kalmış her şeyden nefret ederim."

Elini yelek cebine soktu Augusto ve cebinde bir *duro*⁴ buldu ancak. Bunu bozdurmanın sırası mıydı şimdi; bozdurmaya kalksa vakit kaybedecek, bir fırsat kaçıracaktı.

İşaret ve başparmakları yelek cebinde, "Beni dinle, teyzeciğim!" dedi kadına. "Mahremdir, aramızda kalsın: Demin buraya giren genç bayanın adını söyler misiniz bana?"

1. (Lat.) Yer, mesafe korkusu. (Ç.N.)

2. (Lat.) Yer, mesafe sevgisi. (Ç.N.)

3. Yunan mitolojisinde Yeraltı Tanrısı Hades'in kapısını bekleyen üç başlı, yılan kuyruklu köpek. (Ç.N.)

4. (Lat.) 1497'den beri kullanılan İspanyol parası. 5 Fransız frankı veya 1 Amerikan doları değerindedir. *Duro*'nun beşte biri olan *peseta* ise aşağı yukarı 1 Fransız frankını karşılar. *Peseta* İspanya'da 1871'den bu yana para birimidir. (Ç.N.)

“Bu bir sır değil ki beyim, hem sonra bir kötülük de yok bunda.”

“O halde?”

“Matmazelin adı Eugenia Domingo del Arco’dur.”

“Domingo? Yani Dominga diyecektiniz galiba.”

“Hayır, beyim, Domingo. Soyadının ilki Domingo’dur.”

“Fakat değil mi ki bayan; bu ismin Dominga olması lazım.”

“Ben o işten anlamam, beyim!”

“Kuzum...” diye devam etti Augusto, parmakları hep yeleşin cebinde. “Nasıl oluyor da böyle yalnız sokağa çıkıyor? Yalnız mı yaşıyor, evli mi yoksa? Var mı anası babası?”

“Bekâr ve yetimdir. Eniştesiyle, halasıyla oturuyor.”

“Ben eniştesi, halası diye bilmiyorum.”

“Yeter bu kadarı. Çok bile.”

“Piyano dersi verir.”

“İyi çalar mı?”

“Bilmiyorum.”

“Peki peki, yeter. Zahmetinize karşılık; buyurun!”

“Teşekkür ederim, beyim, teşekkür ederim. Başka bir arzunuz? Varsa ona söylemek istediğiniz bir şey, iletirim derhal.”

“Belki, belki... Fakat şimdi... hoşça kalın!”

“Emirlerinizi beklerim, beyim! Sır saklarım, hiç merak etmeyin!”

Kapıcı kadından ayrılınca, “Azizim!” dedi kendi kendine, Augusto. “Bak, kadıncağızla nasıl ilerlettim ahbablığı! Çünkü gidip de orada durmaya terbiyem elvermez. Sonra benzerleri gibi olan bu kapıcı kadın, neler düşünmezdi benim için? Demek... Eugenia Dominga, hadi Domingo olsun, Domingo del Arco ismi öyle mi? Güzeel! Unutmamak için not edeyim. Bir şeyi akılda tutmanın en

sağlam yolu, cepte bir not defteri bulundurmadır. Şu benim unutulmaz dostum Leonce, 'Yeri cebiniz olan şeyi kafanıza tıkmayınız!' derdi, haklı olarak. Şunu da eklemeli ki, tamam olsun: Yeri kafanız olan şeyi cebinize sokmayınız! Peki ama, kapıcı kadın? Onun adı ne, peki?"

Geriyeye döndü, birkaç adım yürüdü Augusto:

"Bir şey daha söyler misiniz, teyzeciğim!"

"Buyurun!"

"Ya sizin, sizin adınız nedir?"

"Benim mi? Margareta."

"Güzel. Mükemmel. Teşekkür ederim."

"Aman, beyim!"

Augusto oradan ayrıldı ve az sonra Alameda Gezi-si'ne vardı.

Çiseleyen yağmur dinmişti. Şemsiyesini kapadı, katlayıp kılıfına soktu. Sonra bir banka doğru gitti, elledi, ıslak olduğunu gördü. Cebinden bir gazete çıkardı, bankın üstüne yaydı, oturdu. Sonra cebinden not defterini çıkardı, dolmakalemine el attı. "Çok, çok faydalı bir nesne!" dedi içinden. "Dolmakalem olmasaydı bu hanımın adını kurşunkalemle not edecektim, silinip giderdi. Hafızamda solar mıydı hayali? Fakat dur hele, nasıldı görünüşü? Nasıldı bu dilber Eugenia? Belleğimde bir çift göz var ancak. Duyduğum: Sanki bir sarsıntı geçirdim; bu gözlerin yaptığı bir sarsıntı... Lirizme saptım mı bir çift göz, gönlüme takılır kalır hep. Yazalım bakalım: Eugenia Domingo, evet, Domingo del Arco. Domingo... Adının Domingo oluşuna alışamayacağım ben... Hayır, değiştirip Dominga yapmasına razı ederim onu. Fakat nasıl olur? Erkek çocuklarımız ikinci isim olarak gene Dominga adını mı taşı-sınlar? Yalnız P'yi alıkoyarak benimkini, şu kaba Perez'i atacaklarına göre, bizim ilk doğacak oğlanın adı Augusto P. Dominga mı olacak bu durumda? Bak hele... Beni nelere götürüyorsun, ey kaçık hayal gücü?"

Ve defterine not etti: Eugenia Domingo del Arco,
Alameda Caddesi 58.

Bu adresin üstünde şu iki mısra okunuyordu:

Beşik bize üzüntüyü, kederi bağısladı
Saadeti, sevinci de verir fakat beşik bize...

“İşte!” dedi Augusto içinden. “Eugenia’cığın piyano öğretmeninin yüzünden lirik, metafizik bir şiirin şu parlak başlangıcı yarıda kaldı. Ortasından kesiverdik. Kesildi... Evet evet, kaderdeki olaylar, bahtımızın cilveleri içinde insan, sadece, yaradılışındaki üzüntü veya sevinçlerine bir besin arıyor. Aynı olay, doğuşta kaderin tayin ettiği yaradılışa göre, hüzünlü yahut neşeli görünüyor bize. Ya Eugenia? Ona yazmalıyım. Fakat burada değil, evde. Yoksa gazinoya mı gitsem? Yok canım, iyisi mi eve, eve! Böyle şeyler evde halledilmeli, aile ocağında. Aile ocağı mı? Benim ev, aile ocağı değil ki! Aile ocağı, ocak? Ne gezer, bir kül tenekesi! Ah, Eugenia’cığım!”

Ve eve döndü Augusto.

II

Uşak ona kapıyı açınca...

Zengin, kimsesiz, genç bir adamdı Augusto. Yaşlı anası, burada anlatılan şu önemsiz olaylardan altı ay kadar önce ölmüştü. Augusto şimdi bir uşak ve bir aşçı kadınla yaşıyordu: Öteden beri bu evde çalışan, anaları babaları da bu evde çalışmış iki emektardı bunlar. Birbirleriyle evli fakat çocuksuzdular.

Uşak ona kapıyı açınca Augusto, evde yokken gelen giden oldu mu, diye sordu.

KLASİKLER

Ne büyük acılar ne de büyük sevinçler öldürür insanları; bu yüzden bu acı ve sevinçler, küçük küçük değersiz şeylerden oluşmuş muazzam bir sisle sarılı gözükürler. Evet, işte hayat dediğini; bir sis olup alacağı! Hayat bir sistir.

Şair García Lorca'nın, yurттаşı Miguel de Unamuno'yu "İlk İspanyol" diye nitelemesi, yazarın, eserlerinde İspanya insanının psikolojisi ve karakterini ustalıkla belirlemesinden gelir. Unamuno'ya göre hayat öklümlüdür ama sanat hayatı ebedileştirir. Belki tek teselli de budur. Sis'in kahramanı Augusto Perez, bu teselli imkânına işaret etmektedir. Unamuno bir sabah kapısının açıldığını, içeri Perez'in girdiğini hayretle görür. Ve onu öldürmeye karar verir...

Behçet Necatigil'in klasik çevirisiyle sunduğumuz Sis, Unamuno'nun başyapıtlarından.

Kapak resmi: Krut Floval

can yayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinlari

ISBN: 978-975-01-1116-9

9 789750 731969